

- <http://urn.fi/urn:isbn:9789514296161>.
- PASTUHHOVA [GAIŠENJA], OLGA 2011: Kirjaliku produtseerimisprotsessi uuri-
mise võimalused programmi ScriptLog
abil. Juhtumiuuring. – *Lähivõrdlusi*.
Lähivertailuja 21 s. 185–212.
- 2015: Using micro-contexts to describe a
writing process in Estonian as a second
language across proficiency levels. – *Eesti*
Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat
11 s. 205–222.
- 2016: Eesti keele kui teise keele kirjuta-
misprotsessi paranduste multidimensio-
naalne võrdlus keeleoskustasemeti. – *Lä-*
hivõrdlusi. *Lähivertailuja* 26 s. 385–425.
- 2017: Eesti keele kui teise keele kirjuta-
misprotsessi sujuvuse võrdlus keeleos-
kustasemeti. – *Eesti Rakenduslingvistika*
Ühingu aastaraamat 13 s. 107–122.
- STRÖMQVIST, SVEN – KARLSSON, HEN-
RIK 2002: *ScriptLog for Windows. User's*
Manual. Lund: Lunds universitet.
- VOLANEN, SANNA 2010: *What does the*
translator do when she takes a mo-
ment? A Scriptlog-aided analysis of long
pauses and dictionary use in a translation
process. Englannin kielen kandidaatin-
tutkielma. Jyväskylän yliopisto. [https://](https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/38483)
jyx.jyu.fi/handle/123456789/38483
(24.4.2020).

Slaavilaisen verbiaspektin vastineet suomessa: tilastollista näyttöä puola–suomi–puola-aineistosta

Edyta Jurkiewicz-Rohrbacher: *Polish verbal aspect and its Finnish statistical correlates in the light of a parallel corpus*. Helsingin yliopisto 2019. 274 s. ISBN 978-951-51-5157-5. Saata-
villa verkossa osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5158-2>.

Edyta Jurkiewicz-Rohrbacher tutkii väitöskirjassaan puolan kielen verbiaspektia ja vertailee sitä suomen kielessä tarjolla oleviin aspektin ilmaisukeinoihin: kokonais- ja osaobjektin valintaan, latiivi- vs. essiivisijaisiin määreisiin ja verbijohdoksiin. Kontrastiivisen tarkastelun lisäksi kunnianhimoisena tavoitteena on uudelleenarvioida puolan verbiaspektin merkityssisältöä ja yleisemmin teoreettisena pyrkimyksenä uudistaa kieltenvälisessä vertailussa käytettävää aspektin määritelmää (s. 5). Otteeltaan deskriptiivinen ja korpuslingvistinen tutkimus pohjautuu perimmäältään Harrisin (1954) distribuutiohypoteesiin,

ja aineistona on tarkasti rajattu kaksikielinen ja -suuntainen rinnakkaiskorpus. Jurkiewicz-Rohrbacherin tutkimusta voidaan pitää uraauurtavana työnä, joka havainnollistaa korpus tutkimuksen hyötyjä kontrastiivisessa kielitieteessä.

Nykyaikaiset korpuspohjaiset lähestymistavat tuottavat uutta tietoa kysymyksistä, joita on aikaisemmin voitu tutkia vain suppeahkolla aineistolla perinteisin menetelmin. Verbiaspekti on ollut slavistiikan keskeisiä tutkimuskohteita, ja aspektisemantiikka on jo pitkään kiinnostanut myös muiden kielten tutkijoita ja tyypologeja. Korpuspohjaisia vertailevia tutkimuksia on kuitenkin tehty vähän, koska sopivia monikielisiä korpuksia ei juuri ole ollut saatavilla.¹ Jurkiewicz-Rohrbacher

1. On kyllä olemassa suuria rinnakkaiskorpuksia, jotka koostuvat joko hyvin vanhoista teksteistä (Raamatusta, 1800-luvun kaunokirjallisuudesta ja vanhoista käännöksistä), erikoiskielisistä teksteistä (kansainvälisistä sopimuksista, tietokoneohjelmien oppaista) tai suppeista tekstilajeista

on kerännyt puolan- ja suomenkielisistä teksteistä ja niiden käännöksistä rinnakkaiskorpuksen, josta hän on käsin valikoinut ja annotoinut varsinaisen tutkimusaineistonsa sekä analysoinut sen monipuolisia tilastollisia menetelmiä käyttäen. Jurkiewicz-Rohrbacherin tutkimus poikkeaa slavistiikan perinteestä myös siinä, että kontrastiivisia tutkimuksia on tehty aiemmin joko slaavilaisten kielten välillä tai vertailemalla niitä englantiin, saksaan tai ranskaan. Aiemmassa aspektia koskevassa tutkimuksessa suomea on käytetty vertailukohtana tutkittaessa venäjää (Tommola 1986) ja tšekkiä (Zmrzliková 2009). Slaavilaisista kielistä venäjä on kaiken kaikkiaan saanut enemmän huomiota kuin ryhmän muut kielet.

Mitä mitataan? Aika ja sen ankaruus puolassa ja suomessa

Jurkiewicz-Rohrbacherin väitöskirja on englanninkielinen, ja se koostuu kahdeksasta luvusta. Kaikissa käyttöesimerkeissä on funktionaalisen englanninnoksen lisäksi sanatarkat käännökset ja kielipiillinen annotaatio (morfeemittainen glossaus). Johdantoluvussa esitellään tutkimuksen tavoitteet, aineisto ja metodit, minkä lisäksi luodaan lyhyt katsaus puolan verbiaspektiin sekä aspektuaalisuuden suomen kielessä, erityisesti objektin rooliin aspektin ilmaisijana.

Johdannossa tehdyn lyhyen esittelyn jälkeen luvut 2–4 taustoittavat seuraavien lukujen empiiristä tutkimusta tarjoamalla näkemyksellisen viitekehysten ajasta kielessä sekä kuvauksen puolan verbiaspektista ja suomen aspektuaalisuuden osoittamista. Luvussa 2 (”The relation between temporality and scales”) on esillä temporaalisuus eli ajan ilmaiseminen: tapahtuman ajankohta, kesto, toistuvuus ja suhde

(tekstityksistä). Toistaiseksi on kuitenkin ollut pulaa rinnakkaiskorpuksista, joissa olisi riittävän paljon 2000-luvun yleiskielisiä tekstejä.

toisiin tapahtumiin. Temporaalisuudesta aloittaminen on perusteltua, sillä sekä tempus että aspekti (ja myös taksis) ovat sidoksissa ajan käsitteeseen ja niitä on joskus vaikea erottaa toisistaan. Tässä luvussa esiteltävä ajan määreisiin sovellettava mitta-asteikon käsite (*scale*) on tekijän ehdottamassa aspektin analyysissa keskeinen. Jotkin käsitteet, esimerkiksi ero todellisten ja abstraktien tarkoitteiden välillä (s. 20), eivät saa riittävän selkeää selitystä. Samoin toiminnan useuteen viitattava pluraktionaalisuus (*pluractionality*, s. 18) voi tässä vaiheessa vielä jäädä lukijalle epäselväksi.

Luku 3 (”The Polish verb, verbal aspect and temporality”) keskittyy puolan kielen verbijärjestelmän tarkasteluun. Verbin kategorioista ensimmäisenä esitellään refleksiivipartikkelilla ilmaistavat merkitykset, joihin lukeutuvat varsinaisen refleksiivin lisäksi muun muassa resiprookki, impersonaali ja passiivi. Ratkaisu on hieinan outo, sillä diateesin eli argumenttien semanttisten roolien vaihtelulla ei sinänsä näytä olevan olennaista vaikutusta aspektisemantiikkaan. Tekijä perustelee menettelyään sillä, että diateesin ja aspektin keskinäistä suhdetta ei ole riittävästi tutkittu (s. 28). Tärkeintä tässä luvussa on johtimien, erityisesti prefiksien, rooli aspektinmuodostuksessa ja toisaalta perfektiiivisen ja imperfektiiivisen aspektin ja ajanmääreiden yhteispelin tulkinta. Kuten muissakin slaavilaisissa kielissä puolassa prefiksi pääsääntöisesti muuttaa verbin perfektiiiviseksi. Sekundaariset imperfektiiivit taas johdetaan suffikseilla. Tekijän mukaan perfektiiivinen aspekti edellyttää diskreetillä asteikolla määriteltäviä ajankohtaa, siinä missä imperfektiiivinen aspekti sallii tilanteen temporaalisen kvantifoinnin (s. 43). Aspektilla on myös tehtävänsä taksiksen eli tilanteiden keskinäisen ajallisen suhteen ilmaisemisessa: perfektiiivinen aspekti indikoi yleensä peräkkäisyyttä, imperfektiiivinen samanaikaisuutta (s. 61).

Luku 4 ("Temporality in Finnish") käsittelee temporaalisuuden ilmaisemista suomen kielessä. Haasteita kontrastiviselle tarkastelulle tuottaa se, että suomesta puuttuu kieliopillinen verbiaspekti, ja edelleen se, että suomen tempuskategoria on erittelevämpi kuin useimmissa slaavilaisissa kielissä. Aspekti on suomen kielessäkin ilmaistavissa, mutta sen ilmaisukeinot ovat moninaiset ja sijoittuvat pääasiassa nominitaivutukseen. Siksi tekijä ei ole tässä luvussa voinut käyttää samaa käsitteistöä kuin edellä puolan aspektin kuvauksessa vaan joutuu tarkastelemaan verbikategorian sijasta nominien morfosyntaksia, muun muassa sijamuotoja ja adverbiaaleja. Lopputulos on jossain määrin luettelomainen, ja lukijalla on paikoin vaikeuksia käsittää ilmiöiden välisiä yhteyksiä. On kuitenkin ymmärrettävää, että käsiteltävistä ilmiöistä on annettava yleiskuva myös niille lukijoille, jotka eivät hallitse tarkasteltavia kieliä.

Ainutlaatuinen rinnakkaiskorpus

Luvussa 5 ("The Polish-Finnish parallel corpus") esitellään tutkimusaineisto. Kyseessä lienee ainutlaatuinen suomi-puola-rinnakkaiskorpus, ainakin tässä laajuudessa. Tekijän kiitettävänä periaatteena on ollut tutkia vain aitoja eli ammattimaisesti käännettyjä rinnakkais-tekstejä. Lisäksi vaatimukseksi on asetettu, että käännökset on tehty suoraan suomesta puolaan tai puolasta suomeen: pseudorinnakkais-tekstejä, esimerkiksi käännöksiä kolmannen kielen kautta tai käännöksiä kolmannesta kielestä, ei ole kelpuutettu. Korpukselta ei ole saatu kovin laajaa syistä, joita seuraavaksi tarkastelemme. Lopullinen tutkimusaineisto on kokonaisuutena kuitenkin tasapainoinen, ja suppeanakin sitä voi varauksin pitää riittävänä nimenomaan kieliopin ilmiöiden tutkimiseen.

Jurkiewicz-Rohrbacher tekee eron kahden korpustyyppin välillä (s. 109). Yk-

köstyyppin korpuksilla (*CORPUS1*) hän tarkoittaa eri tekstilajeihin kuuluvista, eri tekijöiden tekemistä ja eriaiheisista teksteistä koostuvia laajoja tekstikokoelmia (= tekstikorpus termin perinteisessä merkityksessä). Kakkostyyppi (*CORPUS2*) puolestaan viittaa kielentutkimuksessa iät ja ajat tunnettuun, tietyn kysymyksen tutkimista varten koottuun aineistokokoelmaan, jota kirjallisuudessa kutsutaan esimerkkien korpuksiksi tai konkordanssiksi. Jurkiewicz-Rohrbacherin ykköskorpus on raakatekstien kokoelma, joka koostuu suomen- ja puolankielisistä originaaleista sekä niiden käännoksistä. Laajuus on 125 000 sanaa puolaa ja 105 000 sanaa suomea. Ykköskorpuksen ongelmana voi pitää sen epäsymmetrisyyttä: kaunokirjallisista teksteistä muodostuu tasapainoinen kokoelma autenttisia ja käännettyjä tekstejä, mutta muissa tekstilajeissa (journalistiset, hallinnon ja tieteen informatiiviset, juridiset sekä poliittiset tekstit) tekstien suhde vaihtelee huomattavasti ja journalistiikkaa sekä hallinnon tiedottavia tekstejä lukuun ottamatta puolankielisiä originaalitekstejä on selvästi enemmän (s. 117). Tekijän varsinainen tutkimusaineisto (*CORPUS2*) – jota voisi myös kutsua rinnakkaiskonkordanssiksi (*parallel concordance*) – on muodostettu symmetriseksi valitsemalla kolmesta tekstityypistä 150 puolankielistä ja 150 suomenkielistä lausetta (*clauses*) käännoksineen. Aineistoon kerätyt kolme tekstiluokkaa ovat 1) narratiivis-kaunokirjalliset tekstit, 2) tietotekstit ja puheet sekä 3) kirjoitettu dialogi (replikit proosasta, näytelmistä ja elokuvatekstityksistä). Lauseiden valinta annotoimattomasta aineistosta ja niiden kohdistus rinnakkaislauseisiin on tehty käsin ja vasta sitten aineisto on ajettu jäsentimien läpi.

Aineiston keruussa hyödynnetyn tekstityypologian heikkoutena voi pitää sen pohjautumista kahteen piirteeseen: viestintäkanavaan (puhuttavaksi tarkoitettu vs. kirjoitettu) ja viestin tarkoitukseen

(informatiivinen vs. kaunokirjallinen). Kriteerit menevät osittain päällekkäin, sillä esimerkiksi ”puhuttaviksi tarkoitettuissa” teksteissä on hyödynnetty kaunoja näytelmäkirjallisuuden sekä elokuvien repliikkejä. Esiteltyään keskenään pitkälle samankaltaiset Werlichin (1976) ja Smithin (2003) typologiat tekijä päätyy edellä mainittuun kolmijakoiseen luokitteluun sillä perusteella, että tutkimuskohteen kannalta tärkeää on aineiston tempo-raalisten piirteiden monipuolisuus (s. 118). Narratiivisten tekstien katsotaan tyypillisesti olevan ajallisesti lokalisoituja ja informatiivisten taas atemporaalisia. Kun kummankinlaiset tekstit ja lisäksi puhuttavaksi tarkoitettut kirjoitetut repliikit ovat edustettuina, voinee valikoimaa – taas tutkimuskohteeseen vedoten – pitää kohtuullisen monipuolisena. Täysin luotettavaa kuvaa aspektin ilmaisujen kirjosta tämä aineisto tuskin silti antaa, mikä on pääteltävissä esimerkiksi siitä, että suomen progressiivirakenteesta (*olla tekemässä*) on vain yksi esiintymä. Jurkiewicz-Rohrbacher uumoilee sen johtuvan siitä, että rakennetta tavataan lähinnä spontaanissa puheessa (s. 204). Toinen osoitus aineiston mahdollisesta riittämättömydestä on, että puolan perifrastinen imperfektiivinen futuuri esiintyy aineistossa niin harvoin (11 kertaa), että se on jätetty huomiotta tutkittaessa aikamuotojen jakaumaa tekstilajeittain (s. 122).

Kun kerätään vastineita käännöksistä, on huomattava, että tekstin lähdekieli jossain määrin vaikuttaa kohdekieliseen tekstiin. Toisin sanoen käännöksissä voi esiintyä interferenssiä, vaikka korpukseen onkin kelpuutettu vain aitoja rinnakkais-tekstejä. Vaikutusta on minimoitu käyttämällä niin sanottua kaksisuuntaista korpusta, jossa puolet korpuksesta on käännöksiä suomesta puolaan ja puolet puolasta suomeen. Ajatuksena on, että käännöksiä tasapainottavat alun perin kyseisellä kielellä tuotetut tekstit. Tämä ei tietenkään ole vedenpitävä varotoimi, sillä

kielten väliset interferenssit eivät ole yhteismitallisia. Tekijä torjuu mahdollista kritiikkiä ja muistuttaa tutkivansa funktionaalisia vastineita (*functional linguistic equivalents*, s. 111). Funktionaalisia ovat käännösvastineista sellaiset, jotka toimivat kumpaan tahansa suuntaan käännettäessä. Mikäli vastine ilmenee vain toiseen suuntaan käännettäessä, kyse voi olla interferenssistä.

Jurkiewicz-Rohrbacher on siis ollut tietoinen käännöstieteellisestä kritiikistä, jota saatettaisiin esittää siksi, että ei-käännettyjä ja käännettyjä aineistoja ei analyysissä käsitellä erikseen. Hän toteaa selväsanaisesti, ettei tee käännöstieteellistä tutkimusta (s. 111). Lisäksi hän raportoi perusteellisesti oman aineistonsa mahdollisesta interferenssistä liitteessä C. Ainoa merkittävä havainto frekvenssieroista koskee pluskvamperfektiä, jota esiintyy minimaalisesti puolasta käännetyissä teksteissä. Sama ilmiö on aiemminkin todettu käännettäessä perfekti-kielille slaavilaisista kielistä, joista kategoria puuttuu (esim. Lingorska 1977; Soini 1981). Tämän tutkimuksen tuloksiin ei pluskvamperfektin frekvenssierolla oikein voi ajatella olevan vaikutusta.

Interferenssin vaikutusta pohtiesaan tekijä viittaa muun muassa Eskolan (2004) ja Tirkkonen-Conditin (2004) tekemiin havaintoihin uniikkielementtien kohtalosta käännöksissä. Näissä tutkimuksissa osoitettiin tiettyjen infiniittisten rakenteiden, leksikaalisten yksiköiden ja liitepartikkelien aliedustus käännöksissä sen seurauksena, että niille ei ole vastinetta lähdekielessä eikä impulssia lähde-tekstissä. Suomen objektin sijanmerkintä ja slaavilainen verbiaspekti ovat kuitenkin keskeisiä kieliopillisia kategorioita, joita ei voi ”kiertää”. Puolan verbi on aina joko perfektiivinen tai imperfektiivinen ja suomeen käännettäessä transitiivilauseen objekti on pakko tulkita joko kokonais- tai osaobjektiksi, käännettään sitten mistä kielestä hyvänsä. Vaikka slaavilaisella ver-

biaspektilla ei ole suomessa varsinaista vastinetta eikä suomen sijanmerkinnällä puolassa, se ei vaikuta frekvensseihin käännöksissä. Toisin sanoen perfekttiivisten ja imperfektiivisten verbien jakauma käännösteksteissä ei poikkea vastaavasta jakaumasta autenttisissa teksteissä, ja sama koskee objektin sijanmerkintää suomessa. Jurkiewicz-Rohrbacher katsoo, että yleisimmät kieliopilliset piirteet ovat vastustuskykyisiä lähdekielen interferenssille, kun taas vaikutuksille alttiita ovat lähinnä syntaktiset rakenteet ja leksikaaliset yksiköt, joiden frekvenssi ei ole kovin suuri (s. 230).

Luvussa 6 (”Annotation scheme”) selitetään korpuksen teknistä käsittelyä eli leksikaalista, morfologista, syntaktista ja semanttista annotointia. Kakkoskorpuksen tekstit on tallennettu kohdistettuina teksteinä XML-muodossa. Koodaus on monikerroksinen, ja se kattaa kaikki leksikaaliset, morfologiset, syntaktiset ja semanttiset kategoriat ja lisäksi merkittävimmät morfeemit. Aineiston annotointi on osittain automatisoitu, mutta joitakin tasoja on lisätty käsin ja koko aineisto tarkistettu manuaalisesti.

Annotointiin liittyy korpuslingvistiikassa edelleen monenlaisia haasteita (esim. merkinnän automatisointi, formaatti, haun järjestäminen ym.), ja teknisiä ratkaisuja valottavat raportit ovat tärkeitä. Harmillisesti Jurkiewicz-Rohrbacher ei kuitenkaan kerro kaikista annotoinnin yksityiskohdista. Lukija joutuu esimerkiksi aprikoimaan, miten annotoiduista XML-tiedostoista saadaan tietoja ja kuinka annotoinnin eri kerrokset on yhdistetty tiedoston sisällä.

Tilastollisen analyysin tuloksia

Luvussa 7 (”Quantitative data analysis”) raportoidaan kvantitatiivisen analyysin tulokset. Aluksi käydään läpi deskriptiiviset tilastot, joista näkyy vain analysoimattomat luvut, frekvenssit ja niiden jakaumat

osakorpuksissa. Sen jälkeen raportoidaan mutkikkaampien menetelmien avulla saadut tulokset. Jo deskriptiivisissä tuloksissa on paljon mielenkiintoista tietoa, jota voisi verrata kummastakin kielestä suuremmilla aineistoilla tehtyihin analyysiin. Kiinnostavia ovat esimerkiksi lasketut puolan aspektien esiintymisestä erityyppisten ajanmääreiden kanssa ja aspektien distribuutiosta eri refleksiivityypeissä. Suomen osalta on laskettu muun muassa johdostyyppien ja ajanmääreiden jakaumat. Aikamuodon, persoonan ja luvun jakaumat on esitetty kummankin kielen osalta. Kaikki tulokset on esitetty havainnollisesti graafisin kuvaimin.

Tutkimuksessa käytettyjä edistyneempiä tilastollisia menetelmiä ovat ryhmitelyanalyysi (*cluster analysis*), ehdollinen päätöspuu (*conditional inference tree*) ja satunnaismetsämenetelmä (*random forests*). Annotoitu aineisto mahdollistaa monenlaisten kiinnostavien havaintojen tekemisen sekä saman kielen sisällä että kielten välillä. Puolan ja suomen rinnakkaiskontekstien tilastollinen analyysi paljastaa, että kieliopin tasolla puolan aspektin keskeisiä selittäjiä tai ennustajia (*predictor*) ovat aikamuoto, paikallissijaiset määreet (latiivi- vs. essiivisijat) ja objektin sija (kokonais- vs. osaobjekti). Aikamuodon ylivoimaisesti paras korrelaatio aspektin kanssa selittyy sillä, että perfekttiiviselle aspektille on yleensäkin ominaista esiintyä menneeseen aikaan sijoittuvassa tekstissä. Se siis korreloi vahvasti jo puolankin preteritin kanssa, ja typologisesti tavallista on, että perfekttiivinen aspekti esiintyy vain preteritissä (Dahl 1985: 79; Bybee, Perkins & Pagliuca 1994: 83). Suomen objektin sijanmerkintä, jonka on perinteisemmin menetelmin todettu heijastelevan slaavin verbiaspektia, näyttää etäisyysmatrisissa olevan relevantti. Kokonaisobjekti korreloi selvästi puolan perfekttiivisen aspektin kanssa, mikä ei puukuvaimessa näy, koska kokonaisobjekti korreloi myös muiden, ei-verbaalisten piirteiden kanssa

(s. 181). Se, että objektin sijalla ei ole samanlaista vahvaa deiktistä korrelaatiota kuin puolan aspektilla (s. 199), ei yllätä perinteistä tutkimusta tuntevaa. Selvin esimerkki siitä, miten suomen kokonaisobjekti pitää pintansa, vaikka perfektiivinen aspekti muuttuu imperfektiiviseksi, on habituaali tai yleensä toistuva tilanne (esim. *perjantaisin tamppaan matot*). Tässä suhteessa slaavilaiset kieletkin varioivat, ja esimerkiksi tšekki tulee lähemmäksi suomea kuin puola.

Tilastollisen analyysin luotettavuutta Jurkiewicz-Rohrbacher on testannut kahden mallin avulla. Ensimmäisessä mallissa puolan aspektia ennustaviksi piirteiksi otetaan vain kieliopillisia piirteitä – aikamuoto, paikallissija ja objektin sija. Satunnaismetsäpäättelymenetelmää sovellettaessa ennustavuustarkkuuden (*accuracy*) havaittiin parenevan 21 prosenttiyksikköä verrattuna ”naiiviin” luokitteluun, jonka tarkkuus olisi 56 % (s. 186–187). Toisessa mallissaan tekijä ottaa mainittujen kieliopillisten piirteiden lisäksi huomioon myös neljä semanttista tekijää: temporaalisen kvantifikaation (aikaviittaukset) sekä objektin, subjektin ja obliikviargumentin semanttiset roolit. Tässä mallissa aikamuodon vaikutus vähenee ja ennustavuudessa päästään 86 %:n tarkkuuteen (s. 191).

Päätösluvussa 8 tarkastellaan kriittisesti tutkimuksen haasteita ja tutkimatta jääneitä kysymyksiä. Aluksi tekijä kuitenkin nostaa esiin eräitä teoreettisia kysymyksiä, joista tilastollisten analyysien tuoksinassa on vain vihjattu. Johdannossa luvattua puolan verbiaspektin semantiikan päivitystä ja kontrastiivisessa tarkastelussa relevantin aspektin määritelmän tarkennusta tarjoavat seuraavat kolme tutkimustulosta. Etäisyysmatriisin tuloksissa havaittava vahva korrelaatio perfektiivisen aspektin ja suomen kokonaisobjektin välillä tukee Jurkiewicz-Rohrbacherin näkemystä puolan aspektin kaksitasoisuudesta. Temporaalis-deiktisen komponentin

ohella olennaista on perfektiivisen aspektin semantiikkaan kuuluva materiaallisen rajan käsite (vrt. Lindstedt 1995), jota suomen kokonaisobjektin katsotaan edustavan (s. 86, 198). Sen evidenssin perusteella, mitä on saatu harvoissa vertailevissa tutkimuksissa suomen objektinmerkinnästä ja eräiden slaavilaisten kielten (puola, tšekki, venäjä) aspektista, vastavuus näyttää kussakin parittaisessa vertailussa olevan samaa luokkaa, mutta puolan ja tšekin havaintoja keskenään verrattuaan Jurkiewicz-Rohrbacher otaksuu jakauman niissä olevan erilainen (s. 200). Kartoitettaessa aspektin merkityskenttää hän ehdottaakin yhdeksi tutkimusstrategiaksi slaavilaisten kielten parittaista vertailua suomeen (s. 203).

Loppuarvio

Kokonaisuutena Jurkiewicz-Rohrbacherin väitöskirja on ansiokas tutkimus sekä aspektologian että korpuslingvistiikan alalla. Se on ensimmäinen korpusvetoinen tutkimus, joka pohjautuu puolan- ja suomenkielisiin rinnakkaisteksteihin. Tilastollisen analyysin avulla on kiehtovasti löydetty vahvistusta joillekin perinteisemmässä aspektin tutkimuksessa havaituille ilmiöille, ja vielä kiintoisampia ovat työn esiin nostamat aivan uudet tutkimuskysymykset.

Tutkielman yhdeksässä liitteessä annetaan yksityiskohtaisia tietoja tutkimuksen aineistosta ja välineistä. Vaatelias lukija voisi vielä kaivata käsittekehitystä. Tutkimus on tehty korpuslingvistiikan murroskaudella: Aineisto on suhteellisen pienikokoinen, ja sen kokoaminen ja annotointi on tehty pitkälti manuaalisesti. Toisaalta analyysissa on hyödynnetty edistyneitä tilastollisia menetelmiä. Uusia aineistoja ilmestyy jatkuvasti ja tiedeyhteisö ottaa nopeasti käyttöön uusia menetelmiä. Lähitulevaisuudessa voikin olettaa saatavan lisää korpusvetoisia tutkimuksia, joissa hyödynnetään rinnakkaiskorpuksia ja muita monikielisiä korpusaineistoja.

MIKHAIL MIKHAILOV JA HANNU TOMMOLA
etunimi.sukunimi@tuni.fi

Mikhail Mikhailov on Tampereen yliopiston käännöstieteen professori (suomi ja venäjä).

Hän toimi Edyta Jurkiewicz-Rohrbacherin vastaväittäjänä. Hannu Tommola on Tampereen yliopiston emeritusprofessori (venäjän kieli, erityisesti kääntämisen teoria ja käytäntö).

Lähteet

- BYBEE, JOAN – PERKINS, REVERE – PAGLIUCA, WILLIAM 1994: *The evolution of grammar. Tense, aspect and modality in the languages of the world*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- DAHL, ÖSTEN 1985: *Tense and aspect systems*. Oxford: Basil Blackwell.
- ESKOLA, SARI 2004: Untypical frequencies in translated language. A corpus based study on a literary corpus of translated and non-translated Finnish. – Anna Mauranen & Pekka Kujamäki (toim.), *Translation universals. Do they exist?* s. 83–99. Amsterdam: John Benjamins.
- HARRIS, ZELIG 1954: Distributional structure. – *Word* 23 s. 146–162.
- LINDSTEDT, JOUKO. 1995: Understanding perfectivity – understanding bounds. – Pier Marco Bertinetto ym. (toim.), *Temporal reference, aspect and actionality. Vol. 2. Typological Perspectives* s. 95–103. Torino: Rosenberg & Sellier.
- LINGORSKA, BLAGOVESTA 1977: Funkcionalno-semantični saotvetstvija na bälgarskija pluskvamperfekt v polski ezik. – I. Lekov (toim.), *Zakonomernosti na razvitieto na slavyanskite ezici* s. 149–167. Sofija: Izd-vo na Bälgarskata akademija na naukite.
- SMITH, CARLOTA 2003: *Modes of discourse. The local structure of text*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SOINI, MARJA 1981: Prošedšee vremja russkogo glagola v perevodax na finskij jazyk. – 4. *Meždunarodnyj simpozium ”Prepodavanje russkogo jazyka v finno-ugorskix školax”*, 3. – 7.8.1981 Joënsuu. *Tezisy dokladov i soobščenij* s. 30. Helsinki: Neuvostoliittoinstituutti.
- TIRKKONEN-CONDIT, SONJA 2004: Unique items. Over- or underrepresented in translated language. – Anna Mauranen & Pekka Kujamäki (toim.), *Translation universals. Do they exist?* s. 117–184. Amsterdam: John Benjamins.
- TOMMOLA, HANNU 1986: *Aspektual’nost’ v finskom i russkom jazykah*. Helsinki: Neuvostoliittoinstituutti.
- WERLICH, EGON 1976: *A text grammar of English*. Heidelberg: Quelle & Mey.
- ZMRZLÍKOVÁ, JANA 2009: *Vyjadřování aspektu v češtině a ve finštině*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

Metalingvistiä näkökulmia

Markus Hamunen, Tommi Nieminen, Tapani Kelomäki & Hannele Dufva (toim.): *Käänteitä ja käsitteitä. Näkökulmia kielitieteelliseen keskusteluun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1454. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2019. ISBN 978-951-858-136-2.

Viitasaaren sahurikin tietää, miten fyysikka eroaa metafysiikasta, mutta mikä on lingvistiikan suhde metalingvistiikkaan? *Käänteitä ja käsitteitä* -artikkelikokoelman johdantoluvussa Markus Hamunen toteaa (s. 7–8), että kun ”kielentutkimus keskittyy nimenomaan siihen, mitä on luonnollinen kieli, niin me-